

Lausunto

29.10.2024

Asia: VN/19196/2024

Luonnos hallituksen esitykseksi laiksi Suomen Akatemiasta annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

VTT kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä laiksi Suomen Akatemiasta annetun lain muuttamisesta.

Lakimuutosten tavoitteista yleisesti

Kuten hallituksen esityksessä todetaan, ehdotettavilla lakimuutoksilla tuetaan Suomen Akatemian toimintaa, jotta se pystyy reagoimaan joustavammin tutkimusrahoituskentän tarpeisiin ja muutoksiin. VTT:n mielestä tämä tavoite on erityisen tärkeä nykyisessä geopoliittisessa tilanteessa. Kilpailukyvyyn ja globaalien haasteiden ratkaisemisen lisäksi TKI-toiminta ja uudet teknologiat ovat olennaisia turvallisuuden, huoltovarmuuden ja resilienssin varmistamisessa. Nopeasti muuttuvassa toimintaympäristössä on tärkeää kyetä reagoimaan uusiin (tutkimus)tarpeisiin. Suomen on kehitettävä tutkimusosaamistaan myös ulko- ja turvallisuuspolitiikan sekä turvallisuuden kannalta keskeisillä alueilla.

Kansainväliset veloitteet sekä ulko- ja turvallisuuspoliittiset linjaukset

Hallituksen esityksen mukaan lakiin ehdotetaan lisättäväksi säännös, jonka mukaan Akatemian tulisi tehtäviään hoitaessaan ottaa huomioon Suomen kansallinen turvallisuus ja kansainväliset veloitteet sekä ulko- ja turvallisuuspoliittiset linjaukset. Tavoitteena on, että suomalaisella tutkimusrahoituksella tehtävä tutkimus ja sen tulokset eivät päädy käyttöön, joka vaarantaa Suomen huoltovarmuuden, kriisivalmiuden tai turvallisuuden. Hallituksen esityksessä viitataan myös tutkimuksen turvallisuudesta huolehtimiseen.

VTT tukee näitä tavoitteita ja ehdotettuja muutoksia. Geopoliittiset jännitteet ovat lisänneet globaalia teknologiakilpailua ja valtiot pyrkivät turvaamaan pääsyn kriittisiin teknologioihin sekä varmistamaan niiden kehityksen ja teknologisen edelläkävijyyden. Keskeistä on vastata TKI-toiminnan turvallisuuteen liittyviin haasteisiin johdonmukaisesti kaikkialla Euroopassa ja vahvistaa toimenpiteiden yhdenmukaisuutta. TKI-toimijoiden kykyä toimia muuttuneessa toimintaympäristössä on tärkeä lisätä ja tukea. Muuttuneessa turvallisuusympäristössä on kehitettävä myös suomalaista osaamista, tutkimusta ja kyvykkyyksiä eri tieteenaloilla, samalla huomioiden tutkimuksen ja teknologian kaksikäyttöluonteen. Rahoitettavan tutkimuksen laadukkuudesta ei tule tinkiä. Ehdotetut muutokset edellyttävät, että arvioitsijat ja Akatemia kykenevät huomioimaan turvallisuuteen liittyvät ja ulko- ja turvallisuuspoliittiset linjaukset työssään. Tämä vaatii erityistä osaamista. VTT kiinnittää lisäksi huomioita eri toimijoiden väliseen yhteistyöhön ja käytäntöihin, joilla teknologian päätyminen väärille tahoille tai väriin käyttötarkoituksiin pyritään estämään, ja joilla voidaan tukea tutkimuksen turvallisuutta (esim. tarvittavat taustaselvitykset).

Akatemian hallituksen kokoonpanosta

Hallituksen esityksessä lisäksi ehdotetaan, että Akatemian hallituksen strategisen työskentelyn vahvistamiseksi toimikuntien, tutkimusinfrastruktuurikomitean ja strategisen tutkimuksen neuvoston puheenjohtajien läsnäolo- ja puheoikeus hallituksessa poistettaisiin. VTT ei tue tätä muutosta. Hallituksen esityksessä tuodaan esiin, että läsnäolo-oikeutta on perusteltu tiedonkulun ja Akatemian työn yhteensovittamisen edistämiseksi. Tälle on edelleen tarvetta. Edellä mainituilla toimijoilla on hyvä näkymä Suomen tiede- ja tutkimuskenttään, minkä vuoksi näiden toimijoiden näkemysten ja asiantuntemuksen olisi hyödyllistä välittyä myös hallituksen työskentelyyn.

Tutkimusinfrastruktuurikomiteasta

Hallituksen esityksessä lisäksi ehdotetaan, että nykyinen tutkimusinfrastruktuurikomitea muutetaan tutkimusinfrastruktuuritoimikunnaksi, jonka tehtävät ja nimittämiskäytännöt vastaisivat Akatemian muiden toimikuntien tehtäviä ja nimittämiskäytäntöjä. Muutoksen tarkoituksena on esityksen mukaan vahvistaa tiedeyhteisön ja pienentää virkahenkilöiden roolia tutkimusrahoitusta koskevassa päätöksenteossa. VTT korostaa, että ehdotetun muutoksen ja muuttuvien nimittämiskäytäntöjen jälkeen tulee jatkossakin huolehtia siitä, että tutkimusinfrastruktuuritoimikunnassa on edustettuna kunkin organisaation paras asiantuntemus ja strateginen kokonaisnäkemys tutkimusinfrastruktuureista, riippumatta henkilöiden asemasta organisaatiossa.

